

Biskupi dolaze i odlaze – samo Krist ostaje

Opraštajući se od svoje biskupije, jedan je biskup poručio svojim vjernicima: »Biskupi dolaze i odlaze, samo Krist ostaje.«¹ Ovaj rad želi prikazati život i djelo msgr. Stjepana Bäuerleina, biskupa đakovačkog i srijemskog, koji je, u nizu biskupa Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije, »došao i otišao«. Budući da je ta biskupija imala tri niza apostolskog nasljeđa, u tim nizovima biskup, mons. Stjepan Bäuerlein, zauzima različita mjesta: u nizu bosanskih biskupa on je 67., a u nizu srijemskih 82. po redu. Kada su Bosanska ili Đakovačka i Srijemska biskupija 1773. ujedinjene personalnom unijom, njihov niz biskupa krenuo je od početka, i u njemu je biskup Bäuerlein 9. po redu. Njegovom zaslugom i njegovim nastojanjem biskupija je, dekretom Svete Stolice, 1963. godine dobila ime Đakovačka ili Bosanska i Srijemska biskupija¹ i to je ime nosila do 18. lipnja 2008. godine, kada ju je papa Benedikt XVI. uzdigao je na stupanj nadbiskupije i metropolije i dao joj novo ime: *Đakovačko-osječka nadbiskupija*.

Ovom studijom htio bih – o 110. godišnjici rođenja i 40. godišnjici smrti mons. Stjepana Bäuerleina, biskupa đakovačkoga i srijemskoga – predstaviti lik, život i djelo toga vrijednog pastira koji je predvodio Đakovačku ili Bosansku i Srijemsku biskupiju u vrlo teškom i burnom razdoblju njezine povijesti od 1951. – 1973. godine, tj. dvadeset i dvije godine. Želim tako odati zahvalnost za ono dobro koje je on učinio Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, ali isto tako ispraviti nepravde koje su mu učinjene i neistine koje su o njemu izgovorene ili napisane.² Mlađi svećenici često priznaju kako o biskupu Bäuerleinu uglavnom nisu čuli nešto pozitivno i da malo poznaju njegov život i

¹ Usp. *Opći šematizam Katoličke Crkve u Jugoslaviji. Cerkev v Jugoslaviji, 1974.*, Izdavač: Biskupska konferencija Jugoslavije, Zagreb, 1975., str. 138.-139.

² U ovom radu mnoge biografske podatke iz života biskupa Bäuerleina temeljimo na dokumentima koji su sačuvani u Dijecezanskom arhivu u Đakovu, osobito u Fondu biskupa Bäuerleina. Mnogi podatci o biskupu nalaze se i u *Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije te u Obavijestima i Okružnicama Biskupskog ordinarijata od 1951. do 1973. godine*.

rad. U ovom radu ne želim iznijeti samo »život i djelo biskupa Bäuerleina«, nego i osvijetliti situaciju u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, kao i općenito situaciju u Hrvatskoj i Jugoslaviji u njegovo vrijeme.

Biskupov život i djelo ima tri etape: od rođenja do ređenja za svećenika, od ređenja do imenovanja za biskupa, od imenovanja do smrti. U prvim godinama svećeništva obnašao je službu duhovnog pomoćnika (kapelana) u nekoliko župa, a župnici-principali kojima je bio kapelan hvalili su njegov rad i zauzetost u svećeničkoj službi. Nakon vjeroučiteljske službe obnašao je najrazličitije službe u Đakovu u središnjim biskupijskim ustanovama, naročito u Bogoslovnom sjemeništu, a biskup Antun Akšamović iskazao je svoje zadovoljstvo mladim prefektom i duhovnikom u Bogoslovnom sjemeništu. Nakon toga bio je imenovan naslovnim biskupom Herakleje Pontske i pomoćnim biskupom, s jurisdikcijom rezidencijalnog biskupa. Svoje zadovoljstvo zbog njegova imenovanja za biskupa izrekli su mnogi koji su mu čestitali u brojnim brzojavima i pismima. Uz biskupsku službu, obnašao je i službu rektora Sjemeništa i rektora Visoke bogoslovne škole u Đakovu.

Mons. Stjepan Bäuerlein stao je na čelo Đakovačke i Srijemske biskupije koja je teško stradala u Drugom svjetskom ratu i poslije njega, i koja je izgubila petinu svojih svećenika. Ni godinu dana nakon njegova imenovanja izbačen je vjeronauk iz škole; u to vrijeme osnivana su svećenička staleška udruženja koja su bila »kamen spoticanja« za našu Crkvu toga vremena, a cijelo vrijeme komunističke vlasti ometale su vjerske slobode na svim područjima građanskog života. Prva i najvažnija briga bila su mu svećenička i redovnička zvanja, zatim katehizacija djece i mladih, potom duhovna obnova biskupijske zajednice u cjelini, i svećenika i laika, te, konačno, materijalni popravak starih i gradnja novih crkvenih objekata. Biskup se napose istaknuo svojim radom na području katehizacije djece i mladih. Što se tiče katehizacije, možemo ga s pravom nazvati »pionirom vjeronaučnog pokreta« nakon Drugoga svjetskog rata, ne samo u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, nego na području cijele Biskupske konferencije Jugoslavije. Uz osnovni biskupski poziv naviještanja, vodio je brigu i o drugim područjima biskupijskog života. On je sredio i obnovio dijecezanske historijsko-umjetničke ustanove: dijecezansku knjižnicu, zbirku rukopisa, inkunabula, dijecezanski arhiv, galeriju umjetničkih slika, portreta, numizmatičku zbirku i sl. U isto vrijeme mnogo je prevodio, pisao i objavljivao članke i izdanja pastoralno-katehetskog te povijesnog sadržaja.

Biskup Bäuerlein živio je u razdoblju velikih previranja u svijetu i u Crkvi. Crkva toga vremena, udarana sa svih strana, iznutra i izvana, živjela je kao na vulkanima, što se očitovalo nezadovoljstvom na mnogim područjima, od čega nije bila izuzeta ni Đakovačka i Srijemska biskupija. Svi su očekivali brze promjene, ali da one krenu od drugih. Nakon petnaestak godina biskupske službe deseterica svećenika potpisala su predstavku, obično nazivanu »Bijela knjiga«, spis u kojem su biskupa Bäuerleina proglasili glavnim i jedinim krivcem za teško vjersko stanje u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji. Koristeći se podatcima sadržanim u »Bijeloj knjizi« i drugim izvorima, novinar Miljenko Predragović objavio je u jugoslavenskom tjedniku VUS-u [*Vjesnik u srijedu*] članak pod naslovom »Bijela knjiga o crnom biskupu«, koji je potresao ne samo Đakovačku biskupiju nego i šire. »Bijela knjiga«, zapravo tri njezine verzije, tj. »druga Bijela knjiga« i »Dokumentacija«, objavljene su ovdje kao tri priloga. Uz ta tri dokumenta priložena je i »Žuta knjiga«, kao Prilog br. 4, koju su Apostolskom delegatu u Beogradu uputili oni svećenici koji su bili nezadovoljni pisanjem deseterice potpisnika »Bijele knjige«.

»Bijela knjiga« je podijeljeno svećenstvo još više podijelila. Zbog nje je na lik biskupa Bäuerleina bačena ljaga koja nije obrisana do naših dana. Uspoređujući sadržaj tih knjiga s objektivnim činjenicama, možemo zaključiti da su inkriminacije protiv biskupa najvećim dijelom napisane bez temelja i da, blago rečeno, sadrže neistine, čak i klevete. Nakon smrti biskupa Bäuerleina *Vjesnik Đakovačke biskupije* – osvrćući se na njegov život i rad – piše: »U sličnom vrtlogu najrazličitijih mišljenja i zahtjeva našao se i pokojni biskup – **neshvaćen ili neshvaćajući?** – ili zbog toga često susretan s najširim rasponom najrazličitijih osjećaja i mišljenja: sa simpatijom i kritikanstvom, sa ljubavi i hladnoćom, sa zadovoljstvom ili zabrinutošću.«³

Za naslov ovog djela uzeto je biskupovo geslo *Cruce et labore – Križem i radom*, no to nije bilo samo lijepo geslo, nego i program njegova života i rada, štoviše, njegove životne sudbine. Neki su na biskupa (parafrazirajući) primijenili riječi Festa, rimskog upravitelja, kojima je ovaj izrekao osudu sv. Pavlu: »Cruce[m] appelasti? Ad cruce[m] ibis!« – »Izabrao si križ? Imat ćeš ga!« Na više mjesta u svojim Dnevnici[m]a biskup je očitovao svu težinu toga križa što mu ga je na ramena stavila biskupska služba, ali i njegova narav. Za vrijeme procesa protiv poglavara Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu bio je spreman sići s križa pa je zamolio Svetog Oca da ga blagonaklono makne sa služ-

³ *Umro đakovački biskup Mons. Stjepan Bäuerlein*, u: VDB, XXVI /CI/ (1973.) 9, str. 152.

be apostolskog administratora Đakovačke biskupije, ali ga je tih dana papa Ivan XXIII. imenovano rezidencijalnim biskupom. Prof. dr. Andrija Šuljak, profesor crkvene povijesti na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu i dobar poznavatelj povijesti naše biskupije, rekao je o biskupu Bäuerleinu: »Biskup Stjepan Bäuerlein, s onim što je učinio za biskupiju, u njezinoj povijesti stoji uz bok biskupa Josipa Jurja Strossmayera i biskupa Antuna Mandića.« Smatramo da je taj sud ispravan, utemeljen na povijesnim činjenicama.

Da što više izbjegnem subjektivan i jednostran pristup, ovaj rad temeljim na dokumentima – koje navodim *in extenso*, tj. bez skraćivanja, a ako su pisani na latinskom ili drugom jeziku, i originalni tekst – sačuvanim ponajviše u osobnom arhivu samoga biskupa te u Dijecezanskom arhivu i u drugim arhivama, a manje na osobnim sjećanjima i dojmovima. Mnogo sam se koristio podacima koji su objavljeni u *Biskupijskim obavijestima*. Uzeti su u obzir oni dokumenti do kojih je bilo moguće doći, ugodni i manje ugodni i za biskupa i za svećenike. Sam je biskup Bäuerlein mnogo toga zabilježio što i olakšava, ali i otežava prikaz njegova života. Po naravi, bio je veoma marljiv, sistematičan, čovjek koji je od Boga primljene talente utrostručio. Svojom upornošću odlučio je nastaviti studije sve do doktorata, ali zbog ratnih i poratnih prilika to mu nije bilo moguće.

Svoje Dnevnike, bezbrojne bilješke i zapise biskup je pisao potaknut savjetom starozavjetnog pisca:

*Ne zaboravi što su tvoje oči vidjele,
ne daj, da izađe iz tvog srca, ono što si vidio,
sjećaj se toga kroz sve dane svoga života,
prenesi to na svoje sinove
i na sinove svojih sinova. (Pnz 4,9)⁴*

Ovaj je rad, nakon kratkog Predgovora, podijeljen u sljedeća poglavlja: Obitelj i školovanje; Put prema svećeništvu; Kapelan, vjeroučitelj i odgojitelj u sjemeništu; Imenovanje za biskupa; Biskup – učitelj vjere i glasnik Riječi; Biskup – službenik milosti; Pastirsko upravljanje biskupijom; Biskup Bäuerlein u zajednici Crkava; »Bijela knjiga«; Bolest, smrt i oporuka.

Odmah na početku želim izraziti zahvalnost onima koji su ili omogućili ili olakšali rad na ovom djelu. Zahvaljujem u prvom redu prof. dr. sc.

⁴ NAĐ, BF, kut. 13 D, *Dnevnik II. vatikanskog koncila. I. zasjedanje*, str. 1.

Mirolavu Akmadži koji je dao niz vrijednih metodoloških savjeta, ali i dopuštenje da iz znanstvenih radova što ih je on objavio preuzmem neke dokumente. Potom zahvaljujem dr. sc. Mati Artukoviću, poznatom znanstvenom djelatniku, koji je također pripomogao da ovo djelo dobije znanstveni izgled. Zahvaljujem i msgr. mr. sc. Luki Marijanoviću, kanoniku Prvostolnoga kap-tola đakovačko-osječkog i umirovljenom profesoru biblijskih znanosti na KBF-u u Đakovu, koji je pregledao tekst i dao svoju recenziju.

Izuzetnu zahvalu izričem mons. dr. sc. Vlatku Dugaliću, uredniku, koji je s mnogo truda i znanja – u suradnji s djelatnicima »Glasa Slavonije« d.d. Osijek i »Grafike« d.o.o. – uredio i za tisak priredio ne samo ovaj svezak, nego svih dvanaest svezaka mojih Sabranih djela. Napose zahvaljujem č. s. Marineli Herceg, sestri Družbe Milosrdnih sestara Svetoga Križa, koja je kao vješta daktilografinja prepisala veliki dio dokumenata. Zatim, zahvaljujem mr. sc. Vlatku Dolančiću, arhivaru Dijecezanskog arhiva u Đakovu, koji je velikodušno pomogao u pronalaženju dokumenata važnih za ovaj predmet. Zahvala ide i vodstvu i djelatnicima Središnje biskupijske i fakultetske knjiž-nice, zatim svećenicima župnicima koji su se potrudili pronaći neke podatke u župnim arhivama.

U Đakovu, na blagdan sv. Ilije, proroka – nebeskog zaštitnika
Đakovačko-osječke nadbiskupije – nedjelja 20. srpnja 2014.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Dražen" with a small cross symbol above the first letter 'D'. The signature is written in a cursive, flowing style.